

KÄLLA: Skolöverstyrelsen 1969, Betygsättningen i grundskola, fackskola, gymnasium. (s. 10-13)

Skannad och OCR:ad 241013 av Gunnar Hyltegren (småfel kan förekomma)

Praktiska anvisningar för betygsättningen

Betygsättningen bör omfatta följande åtgärder:

- 1 Preliminär betygsättning, grundad på rangordningen inom klassen/gruppen
- 2 Jämförelser mellan den preliminära betygsnivån och resultaten i centralt givna prov i ämnen med sådana prov
- 3 Sammanställning av lokal betygstatistik för diskussion i klasskonferensen
- 4 Diskussioner i klasskonferensen och ev justering av betygsnivån med ledning av dessa diskussioner.

1. Preliminära betyg

På grundval av en sammanfattande bedömning av de olika prestationer, som med hänsyn till allsidig bedömning bör ingå i utvärderingen, upprättas en *rangordning* inom klassen. Därefter görs en allmän bedömning, om klassen/gruppen enligt lärarens erfarenhet är en bra, genomsnittlig eller svag klass. Med ledning av rangordningen och den allmänna bedömningen görs en *preliminär betygsättning*.

I detta sammanhang bör följande observeras. Eftersom justering av den preliminära betygsnivån *kan* förekomma, kan det vara praktiskt att använda en annan betygsskala än den 5-gradiga vid bedömningen av obligatoriska skrivningar och andra skriftliga prov. Det kan, inte minst vid de första proven i en klass eller grupp, vara svårt att avgöra på vilken allmän nivå provet och klassens resultat ligger. Därför är det ofta bättre att redovisa resultaten med t ex antalet poäng av totala antalet poäng på provet eller något liknande system. En sådan mera detaljerad bedömning av resultatet än vad den 5-gradiga skalan erbjuder kan också vara en fördel av pedagogiska skäl, eftersom valet av resultatredovisning då bättre kan

anpassas till provets innehåll och utformning.

2. Jämförelser med centralt givna prov

I ämnen som har standardprov eller centralprov jämför vederbörande lärare sina preliminära betyg enligt anvisningarna för proven. Därvid tas hänsyn till om något speciellt kan ha påverkat resultaten i de centralt givna proven som t ex onormal frånvaro eller andra omständigheter. Dessa jämförda betyg ingår efter ev justering i den betygsammanställning, som föreligger vid klasskonferensen.

3. Lokal betygstatistik

Enligt läroplanerna bör klasskonferensen och skolledningen söka klarlägga orsakerna till avvikelser ifråga om betygsnivå i olika ämnen och i olika klasser. För att detta skall kunna göras behövs ett material för klasskonferensen. Detta material utgörs av de preliminära betygen, som bör sammanställas av skolledningen på ett sådant sätt att jämförelser kan göras inom samma ämne för olika klasser och mellan olika ämnen för enskild klass eller klasser. Exempel på en sådan sammanställning ges i bilaga 1.

4. Diskussionen i klasskonferensen

I klasskonferensen sker sedan jämförelser med den allmänna riktlinjen för betygsfördelningen. Vidare jämförs olika klasser med varandra inom samma ämne och olika ämnen inom samma klass. Dessa jämförelser gäller *icke* rangordningen inom den enskilda klassen eller den enskilde elevens betyg utan betygsmedelvärden och betygsfördelningar för klasser/grupper. Härvid beaktas särskilt jämförelser med ämnen, som har centralt givna prov, liksom de undantag som ovan (s 7) angivits. Diskussionen i

klasskonferensen får ytterligare underlag, om resultaten i förekommande centralt givna prov föreligger vid konferensen.

Som tidigare nämnts kan man från den generella betygsfördelningen på förhand ange vissa gränser för sannolikheten av en avvikelse. Sålunda bör vid normalstora klasser medelvärdeskillnader, som ligger inom intervallet $\pm 0,2$ enheter i den 5-gradiga skalan inte leda till några justeringar. Sådana skillnader ligger helt inom normalspridningen. Däremot är det för normalstora klasser mycket osannolikt, att en klass har ett betygsmedelvärde över 3,5 eller under 2,5. För små klasser/grupper kan naturligtvis även större avvikelser bli vanliga (jfr s 7 ff).

Diskussionen i klasskonferensen är mycket viktig för att man skall kunna uppnå största möjliga jämförbarhet ifråga om betygsnivån för olika klasser och skolor. Dess uppgift är inte att se till »att alla klasser får samma betyg», utan bedöma rimligheten i avvikelser ifråga om de preliminära betygen. Sådana avvikelser kan, som tidigare framgått, förekomma och kan då också motiveras genom jämförelser av det slag som sker i klasskonferensen. I dessa diskussioner kan ofta skillnader i linjernas och de enskilda klassernas sammansättning vara en ledning på så sätt att utöver övriga data även intagningspoängen kan ge en allmän riktpunkt för skillnader ifråga om medelnivå i olika klasser. Om inte sannolika skäl framkommer för en avvikelse, bör justering av den preliminära betygsättningen ske till bättre överensstämmelse med de olika underlagen.

I exemplet i bilagan kan man se, att betygsmedelvärdena varierar för olika klasser i samma ämne, också i sådana ämnen som har centralt utgivna prov (se Ämne 1 i exemplet). Det framgår vidare, att total-sammanställningen för hela skolan ger en ganska god anslutning till riksfördelningen, vilket är naturligt med hänsyn till att hela skolan innehåller fler elever än en enskild klass. Man kan också se att vissa ämnen avviker på ett markant sätt från den allmänna nivån och fördelning i en

viss klass (se Ämne 4 i klass 5 och Ämne 6 i klasserna 1 och 3).

Så stora och enstaka avvikelser bör klarläggas. Givetvis kan det finnas skäl för även så markanta skillnader, t ex att eleverna alldeles speciellt intresserar sig för eller avstått från att arbeta med ämnet. Men i regel torde så kraftiga skillnader böra föranleda justeringar, om det inte rör sig om något av de ovan angivna undantagen och avvikelsen i dessa fall grundats på sådana jämförelser som gäller för undantagen (se Ämne 5 och kommentaren i exemplet).

Depå s 4 ff angivna hjälpmedlen liksom ovanstående åtgärder är avsedda att öka jämförbarheten i fråga om betygsnivå mellan olika ämnen, olika klasser och skolor. Dessa åtgärder får dock inte undanskymma kraven på allsidighet och objektivitet i betygsättningen av den enskilde eleven. Vidare gäller alltså att läraren ensam slutligen sätter betyget.

Glidande betygsskala

Sk glidande betygsskala innebär att betygsmedelvärdet höjs successivt genom årskurserna.

Enligt läroplanerna skall glidande betygsskala inte användas. Skälet till detta är att i så fall måste särskilda anvisningar för betygsglidningens omfattning anges för att jämförbarhet skall kunna uppnås. Om man reglerar den glidande betygsskalan uppkommer den olägenheten, att betygen trängs samman mot skalans topp. Härigenom blir skillnaderna vid urval till spär-rad utbildning mycket små och osäkerheten i urvalet ökar.

I stället för glidande betygsskala rekommenderar läroplanerna att man i början av ett nytt ämne eller stadium, när lärarens kännedom om en klass eller grupp är ofullständig, vid betygsättningen är sparsam med de högsta och lägsta betygen. I detta sammanhang erinras också om läroplanernas rekommendation att undvika stora höjningar eller sänkningar av betygen i en klass, som övertagits från annan lärare.

Den glidande betygskalan innebär alltså att den allmänna betygsnivån höjs årskurs för årskurs. En helt annan fråga gäller enstaka elever, som genom ökat intresse eller av andra skäl förbättrar sina resultat i ett visst eller flera ämnen. I sådana fall bör eleverna få en sådan höjning

	Betyg					
	1	2	3	4	5	M
Antal elever	5	7	10	5	3	2,8
	4	6	10	6	4	3,0

Exemplet visar att minst två elever har förbättrat sina betyg (jfr elevantalerna i den undre och övre raden i exemplet). Inte sällan sägs att sådana höjningar av enskilda elevers betyg (trots förbättrade prestationer) inte kan ske utan motsvarande sänkningar av andra elevers betyg. Exemplet visar, att denna uppfattning saknar grund.

Särskild prövning

Elever i gymnasium och fackskola har möjlighet att genom särskild prövning förbättra sina resultat fram till den dag då slutbetygsdokumentet utfärdas. I särskild prövning sätts betyget efter jämförelse med motsvarande prestationer vid betyg-

av betygen, som vid jämförelser inom klassen/gruppen motsvarar insatserna.

Nedanstående exempel visar, att sådana förändringar inte behöver påverka medelvärdet i en normalstor klass utanför normalspridningen $\pm 0,2$ enheter (jfr s 10).

sättning för vanligt termins- eller läsårsbetyg.

Om elev undergår särskild prövning i ett ämne före den tidpunkt då undervisningen i detta ämne avslutats, inskrivs betyget i ämnet endast i termins- eller läsårsbetyget närmast efter den tidpunkt, då den särskilda prövningen ägt rum samt i slutbetyget. Sker den särskilda prövningen efter det att undervisningen i ämnet avslutats, noteras betyget från den särskilda prövningen endast i slutbetyget. Vid klasskonferensens jämförelser beträffande betygsnivåer måste man därför bortse från i ämnet förekommande särskilda prövningar, som resulterat i ändringar av enskilda elevers betyg.